

Zvyšovanie efektívnosti tvorby a využívania vynálezov a zlepšovacích návrhov

Uspokojovanie rastúcich potrieb spoločnosti možno dosiahnuť iba novými tvorivými prístupmi, ktorých výsledkom sú najmä vynálezy a zlepšovacie návrhy. O potrebe urýchlenia vedecko-technického rozvoja a zefektívnenia činnosti zameranej na účinnejšiu tvorbu, realizáciu a využívanie vynálezov a zlepšovacích návrhov svedčia i zmeny, ku ktorým dochádza v našej spoločnosti pri prestavbe hospodárskeho mechanizmu.

Na svete vzniká ročne šesťstotisíc vynálezov, z toho jedna tretina v socialistických krajinách. V ČSSR sa ročne vytvorí 8850 vynálezov a takmer štyristotisíc zlepšovacích návrhov a Úrad pre vynálezy a objavy udelí päťtisícštyristo autorských osvedčení. Z nich sa využije asi tritisíc vynálezov a dvestotisíc zlepšovacích návrhov.

Vynálezcovia v Slovenskej socialistickej republike prihlásili v uplynulom roku 1972 vynálezov. Spoločenský prospech z prvého roku využívania bol viac ako stodeväťdesiat miliónov korún. Na jeden využívaný vynález pripadá takmer tritisíc korún spoločenského prospechu už z prvého roku jeho využívania. Celostátny nárast spoločenského prospechu dokazuje, že využívanie vynálezov a zlepšovacích návrhov v ČSSR je skutočne efektívne. V 6. päťročnici predstavoval spoločenský prospech tridsaťsedem miliárd korún, v 7. päťročnici päťdesiatpäť miliárd a v 8. päťročnici by to malo byť sedemdesiat miliárd korún. V SSR sa očakáva, že celkový spoločenský prospech v 8. päťročnici dosiahne dvadsať miliárd korún, z čoho desať miliárd bude tvoriť spoločenský prospech z prvoročného využívania. Pravda, ani ďalšie číselné argumenty nemôžu odstrániť nesúlad, ktorý je medzi množstvom dobrých nápadov, neraz na úrovni vynálezov či zlepšovacích návrhov, a skutočnou úrovňou výrobkov i poskytovaných služieb.

Vynálezcovstvo a zlepšovateľstvo patrí medzi účinné prostriedky zvyšovania životnej úrovne a upevňovania sociál-

nych istôt. Preto prestavba hospodárskeho mechanizmu bude musieť pozitívne ovplyvniť i túto oblasť, a to v prvom rade zvýšením úrovne a dynamiky vedecko-technického rozvoja.

Z množstva rezerv, ktoré si pri tvorbe a využívaní vynálezov či zlepšovacích návrhov treba čoraz viac uvedomovať, uvedieme aspoň nasledovné:

1. Často sa definuje a rieši iný problém, než by sa mal. Zbytočne sa tak stráca čas a náklady na výskum alebo vývoj nie sú efektívne vynaložené.

2. Problém sa nezačne riešiť, keď sa zistí, ale až vo chvíli, keď sa prejavia negatívne následky. Potom sa rýchlo realizuje vynález či zlepšovací návrh nižšieho inovačného rádu. Aj keď sa tým rieši okamžitý problém, je to na úkor riešenia vyššieho inovačného rádu.

3. Riešitelia pri skúmaní problémov nevyužívajú poznatky z riešenia podobných problémov, hoci uvedenie si, že „všetko so všetkým súvisí“, by mohlo pomôcť lepšie chápať skúmaný problém. Oboznámenie sa s typovo rovnakými problémami aj niektorých iných vedných či technických disciplín môže riešiteľ a tiež účinne inšpirovať. Aj tu sa žiada vo väčšej miere ako doteraz rozvíjať medzinárodnú vedecko-technickú spoluprácu a jej výsledky efektívnejšie využívať.

4. Zanedbávajú sa tvorivé prístupy. Niektorý problém nemožno účinne riešiť bežnou, zaužívanou metódou. Nevhodná metóda neúmerne predlžuje čas riešenia technického problému alebo riešenie je iba čiastkové. Takéto vynálezy a zlepšovacie návrhy sú z ekonomického i technického hľadiska takmer neefektívne alebo v praxi celkom nepoužiteľné.

5. Častou a pritom najväčšou chybou je, že sa riešiteľ uspokojí s vyriešením zadaného problému, hoci by mohol svoje riešenie použiť bez úpravy alebo s nepatrným prispôbením aj pri inom, na pohľad vzdialenom probléme.

Československá vedecko-technická spoločnosť v snahe zvýšiť efektívnosť tvorby nových riešení a prekonávať naznačené

problémy vypracovala a realizuje projekt stavebnicového systému kurzov technickej tvorivosti. Pritom nejde len o oboznamovanie tvorivých pracovníkov s metódami riešenia technických problémov, ale aj o účinné pôsobenie na riadiacich pracovníkov. Na sústavu základných kurzov nadväzujú špecializované a aplikačné kurzy.

Ďalším prínosom efektívnejšej tvorby a využívania vynálezov a zlepšovacích návrhov by bolo, keby sa vhodnejšie využívali útvary priemyselno-právnej ochrany a útvary vynálezov a zlepšovacích návrhov pri prenose poznatkov z oblasti metód technickej tvorivej činnosti k ich potenciálnym užívateľom. Umožňuje to najmä bezprostredný kontakt s tvorcami, realizátormi a napokon tiež s užívateľmi nových riešení.

Nemenej dôležité je uvedomiť si, že čas a úsilie investované do výchovy mládeže k tvorivému myslieniu je podstatne efektívnejšie ako dodatočná prevýchova netvorivých dospelých. A tak reťazec veda-výskum-výroba-využitie by sa mal pozmeniť na úplnejší: výchova-vzdelávanie-veda-výskum-výroba-využitie.

Na celý okruh problémov, nedostatkov a nevyužitých možností pri tvorbe, realizovaní a využívaní nových technických riešení poukázali aj účastníci celoslovenského aktívu o aktuálnych úlohách technickej tvorivej iniciatívy. Uznesenie vlády SSR z 27. novembra 1987 číslo 263 uložilo príslušným pracovníkom a inštitúciám realizovať závery tohto aktívu. Ich súčasťou je *Spoločný postup štátnych a hospodárskych orgánov a ROH, ZDR, ČSVTS a SZM v rozvoji vynálezcovstva a zlepšovateľstva na Slovensku v 8. päťročnici*.

V zhode s uzneseniami najvyšších orgánov je potrebné zaktívizovať a usmerniť pôsobenie všetkých zložiek na túto oblasť tak, aby došlo nielen k prestavbe hospodárskeho mechanizmu, ale aj k prestavbe myslenia pri tvorbe, hodnotení a využívaní nových riešení.

Ing. Štefan Holakovský